

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

מטות

(חלק כח שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת מטות-מסעי, כ"כו תמוז, ה'תשפ"ו (א)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2026

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

Kehot Publication Society® and the Kehot logo are registered trademarks of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

מטות ב

בנוגע דער הוספה פון רש"י קען מען זאָגן, אַז דערמיט גיט רש"י צו אַ ביאָור אין דברי ר' מאיר (ווי מען געפינט בכמה מקומות אַז רש"י איז מעתיק אַ לשון פון חז"ל און איז דערנאָך מוסיף ביאור מדילי);

אַבער בנוגע דעם שינוי הנ"ל (וועגן וועלכן "כתוב" רעדט ר' מאיר) – וואָס רש"י פאַרבינדט דעם לימוד מיט אַן אַנדער פסוק – מוז מען זאָגן⁵, אַז רש"י האָט געהאַט אַן אַנדער גירסא אין ספרי⁶, וואָס לויט יענער גירסא רעדט ר' מאיר וועגן אונזער פסוק אין פ' מטות⁷.

מען דאַרף אָבער פאַרשטיין: פאַרוואָס קלייבט אויס רש"י דוקא די גירסא, אַז ר' מאיר לערנט אַרויס פון פסוק אין פ' מטות, און ניט די גירסא הנפוצה⁸ אַז

א. אין היינטיקער סדרה דערציילט די תורה אַז נאָך מלחמת מדין זיינען די „פקודי החיל“ אָנגעזאָגט געוואָרן, אַז „כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תתחטאו גו"¹. שטעלט זיך רש"י אויף די ווער-טער „כל הורג נפש“ און איז מפרש: „רבי מאיר אומר בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר. ולמדך הכתוב שה-כלי מטמא אדם בחבורי המת כאילו נוגע במת עצמו. או יכול אפילו זרק בו חץ והרגו ת"ל וכל הנוגע² בחלל. מקיש הורג לנוגע מה נוגע ע"י חבורו אף הורג ע"י חבורו“.

וצריך להבין: דער מקור פון מאמר ר' מאיר איז אין ספרי, אָבער אין ספרי ווערט עס געבראַכט ניט אויף דעם פסוק „כל הורג נפש“ דפּרשטנו, נאָר אויף אַ פּריערדיגן פסוק „(וכל אשר יגע . . .) בחלל חרב“ אין פ' חוקת³ – לשון הספרי „בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר“ באַציט זיך צום כתוב אין פ' חוקת.

אויך: רש"י איז מוסיף אויף לשון הספרי די ווערטער „ולמדך הכתוב שה-כלי מטמא אדם בחבורי המת כאילו נוגע במת עצמו“⁴.

(5) שהרי אין מקום לומר שרש"י ישנה רש"י פתוחה, נו"ן סגולה) מקום דברי רמ"!

(6) כ"ה לפי גירסת הגר"א בספרי, שר"מ מתחיל „א"צ הרי הוא אומר (בפרשתנו) וכל הורג נפש“. אבל גירסתו אינה מתאמת לפרש"י, כי גורס בהמשך לשון הספרי „הורגו בדבר שאינו מקבל טומאה“ (ראה מפרשי הספרי).

(7) כלשון רש"י (כולל ההוספה „ולמדך הכתוב . . . עצמו“) הובא גם בסמ"ג מ"ע רלא, וקאי על הפסוק שבפרשתנו „שאמרה תורה כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תתחטאו“. ובמשנה למלך הל' טומאת מת פ"ה ה"ג בד"ה עוד הביא ר"י – הביא כן בשם הספרי, אבל אפ"ל שמעתיק לשון רש"י (שמציינו מיד), ובפרט שמביא גם הוספה הנ"ל. וראה לקמן הערה 36.

(8) ראה מפרשי הספרי – כמה גירסאות בלשון הספרי (וראה גם ספרי הוצאת האראויטן שמביא מכמה דפוסים וכת"י), ובכולם – בא הספרי כביאור עה"פ דפ' חוקת (ולא עה"פ דפרשתנו).

(1) לא, יט.
(2) כ"ה בדפוסים שלפנינו (הנוגע). ובדפוס א' וב' וכן בכת"י רש"י שתח"י (וכן הובא ברמב"ן ועוד מפרשי רש"י) – „נוגע“. ובפשטות כצ"ל (כבפסוק).
(3) יט, טז.
(4) ובספרי שם לפנינו (במקום תיבות אלו) „שטמא בהיט“. וראה רמב"ן ורא"ם כאן. לקמן בפנים סעיף ג, ובהערה 15.

המקבל תומאה הכתוב מדבר" איז משמע, אַז ר"מ קומט [ניט מרבה זיין „כל דבר המקבל תומאה" (און ניט בלויז „חרב"), נאָר פאַרקערט – ער קומט] ממעט זיין, אַז דער פסוק רעדט נאָר וועגן „הורג בדבר המקבל תומאה" (און ניט בהורג סתם, על ידי איזה דבר שהוא).

אויך: אין פרש"י דאָ ווערט בכלל ניט דערמאָנט דער דין אַז אַ חרב איז טמא טומאת ז', „חרב הרי הוא כחלל". נאָך מער: אויך ביים פסוק „בחלל חרב" גופא (בחוקת) איז רש"י גאָרניט מפרש. וואָס דערפון איז מוכח, אַז לפרש"י מיינט „בחלל חרב" כפשוטו (של מקרא)¹² אַז מען רירט אָן בחלל, ניט בחרב – דעם חרב (וטמא מטעם „חרב הרי הוא כחלל") – וואָרום אַזאָ שינוי הפשט וואָלט רש"י געדאַרפט זאָגן בפירושו, כמובן –

דהיינו אַז „בחלל חרב" רעדט וועגן אַ פּאַל פון נגיעה במת וועלכער איז אַ חלל (דערהאַרגעט דורך אַ) חרב און דערנאָך איז דער פסוק מוסיף: או (אפילו) במת (סתם) או (אפילו) בעצם אדם – וואָס אַזאָ איז כולל סיי חלל חרב סיי מת. סתם.

ועפ"ז – איז דער מאמר פון ר"מ וואָס רש"י ברענגט בפרשתנו אַ דין בפ"ע, און „בהורג בדבר המקבל תומאה הכתוב מדבר" איז (לפי גירסת רש"י בספרי) פאַרבונדן אויסשליסלעך מיט אונזער „כתוב", „כל הורג נפש" און האָט קיין שייכות ניט מיטן פסוק „בחלל חרב".

ובכלל – פשוטו של מקרא דאָ איז

ר' מאיר באַציט זיך צום פסוק אין פ' חוקת?

ב. דער רא"ם איז מבאר, אַז דער מאמר פון ר' מאיר קומט בהמשך צום פריערדיקן דין אין ספרי וואָס ווערט אָפגעלערנט פון „בחלל חרב": „בא הכתוב ולימד על החרב שטמאה טומאת ז' והנוגע בה טמא טומאת ז'" – „חרב¹⁰ הרי הוא כחלל" – ווען מען רירט אָן אַ חרב (וואָס האָט אָנגע-רירט אַ מת) איז ער טמא טומאת ז' (פונקט ווי ער וואָלט אָנגערירט דעם מת עצמו). און אויף דעם איז ר' מאיר מוסיף ומחדש, אַז פון אונזער פסוק – „כל הורג נפש" – לערנט מען אָפ, אַז „לאו דוקא חרב אלא כל דבר המקבל תומאה" איז דער דין אַז „הכלי מטמא בחבורי המת כאילו נוגע במת עצמו". ומהאי טעמא ברענגט עס רש"י דאָ ביי אונזער פסוק און ניט פריער ביים פסוק „בחלל חרב", ווייל די רא"י אַז „לאו דוקא חרב אלא כל דבר המקבל תומאה" איז פון „כל הורג נפש" שבפרשתנו.

עס איז אָבער שווער אַזוי אַיינ-לערנען אין פירוש רש"י¹¹ (אַז לפי פשוטו של מקרא איז די דרשה פון ר' מאיר (שהובא בפרש"י) פאַרבונדן (און בהמשך) צום דין פון „חרב הרי הוא כחלל" – ווייל לפ"ז איז דער (עיקר) חידוש פון ר"מ אין דעם אַז „לאו דוקא חרב" נאָר „כל דבר המקבל תומאה", און פון דעם לשון בפרש"י „בהורג בדבר

(9) לפרש"י כאן – קרוב לסופו.

(10) לשון חז"ל – פסחים יד, ריש ע"ב (ובר"ח – מספרי), וש"נ.

(11) נוסף ע"ז שפשטות לשון רש"י היא שאמירת ר"מ היא על התיבות „כל הורג נפש".

(12) כבהמשך הכתוב: בעצם אדם.

(א) דאָס איז בלויז מכריח אַז דאָ רעדט זיך וועגן טומאה בחיבורין (ניט אין אַן אופן פון „זרק בו חץ“), אָבער ניט אַז דער דבר המחבר מוז זיין אַ „דבר המקבל טומאה“; מען קען דאָך לערנען (ווי דער רמב״ן¹⁴ לערנט), אַז „כל הורג נפשׁ איז טמא, מחמת היסט׳ס¹⁵ (דורך גורם זיין אַז דער מת ווערט גערירט ממקומו)¹⁶, וואָס היסט איז אפילו דורך אַ דבר שאינו מקבל טומאה.

ואדרבה: וויבאַלד דער פסוק זאָגט „כל הורג נפשׁ, איז מסתבר כנ״ל, אַז די תורה איז כולל וואָס מער אופנים אין הורג נפשׁ, ובמילא איז לכאורה בעסער אַיינצולערנען, אַז דער פסוק רעדט וועגן „טומאת היסט“ וועלכער איז שייך בכל דבר (סיי אַ דבר המקבל טומאה סיי אַ דבר שאינו מקבל טומאה), ווי צו זאָגן אַז דאָ רעדט זיך דוקא וועגן אַ הורג בדבר המקבל טומאה.

(ב) עס איז שווער אָנצונעמען, אַז דער היקש זאָל זיין אַ יסוד הכרחי בפשט״מ אפילו אויף דעם צווייטן פרט – אַז דאָ רעדט זיך דוקא וועגן טומאה בחיבורין, בשעת מען קען לערנען בפשטות (כנ״ל), אַז דער פסוק מיינט דאָ צוויי באַזונדערע אופנים פון טומאת מת:

¹⁴ עה״פ כאן.

¹⁵ אלא שלהרמב״ן כ״ה „לשונם בספרי“ וכמו שהוא לפנינו (כנ״ל הערה 4). „אבל מדברי רש״י נראה שלא הי׳ כתוב בספרו אלא בהורגו בדבר המקבל טומאה הכ׳ מדבר אבל לא הי׳ כתוב בו שמתמא בהיסט“ (רא״ם כאן).

אבל מ״מ אפשר לפרש כן דברי ר״מ (וכדלקמן בפנים), ובפרט שבא בהמשך להשקו״ט והק״ו דהמת מטמא בהיסט.

¹⁶ להעיר שטומאת היסט נזכר בפרש״י לפני׳ (מצורע טו, יב). אלא דשם מדובר שהטמא (הזב) היסט דבר טהור.

לכאורה: „כל (יעדער) הורג נפשׁ ווערט טמא בטומאת מת,

„כל הורג נפשׁ“ סיי בדבר המקבל טומאה, סיי – שאינו מקבל טומאה, סיי בחץ (וואָס ס׳איז ניט געווען קיין נגיעה במת),

וכל (און אויך יעדערער וועלכער איז „נוגע בחלל“ (אויך ווען דער נוגע איז ניט געווען דער הורג).

ועפכ״ז – פון וואָנען נעמט רש״י בפשוטו של מקרא צו לערנען, אַז „כל הורג נפשׁ“ מיינט דוקא „בהורג בדבר המקבל טומאה“, און דאָס גופא – דוקא אויב עס איז געווען „בחיבורי המת“?

ג. כמה לערנען, אַז רש״י פאַרלאָזט זיך אויף דעם וואָס ער זאָגט בסיום פירושו „או יכול אפילו זרק בו חץ והרגו ת״ל וכל נוגע בחלל מקיש הורג לנוגע מה נוגע על ידי חבורו אף הורג ע״י חבורו“; און וויבאַלד אַז טומאת ה„הורג“ איז דוקא ע״י חיבורו, דורך דעם וואָס דער דבר ההורג רירט אַן דעם מת ווערט ער טמא און איז מטמא דעם הורג (הכלי מטמא אדם בחיבורי המת כאילו נוגע במת עצמו“) – דערפאַר מוז עס זיין אַ דבר המקבל טומאה (ווייל אויב דער דבר ההורג בלייבט טהור, איז ווי קען אַ דבר שאפשר להיות טמא און בכ״ז בלייבט ער טהור – „בריינגען“ טומאה, מטמא זיין (דעם הורג)).

אָבער ס׳איז דוחק הכי גדול אָננעמען אַז דער גאַנצער יסוד פון פירוש רש״י איז דער היקש פון „הורג לנוגע“¹³ – ווייל:

¹³ משא״כ בבחי פרשתנו עה״פ שמפרש „כל הורג נפשׁ ונגע בו ע״י חבור חרב דומיא דנוגע להוציא הזורק בו חץ והרגו שלא נטמא“.

עצמו" (וואָס דער הכרה ע"ז איז פון „כל הורג נפש") – איז נאָך אַלץ פאַראַן אַן אָרט צו זאָגן אַז „אפילו זרק בו חץ והרגו" זאָל ער ווערן טמא, און דאָס ווערט נשלל דורכן היקש, כדלקמן].

ג. והביאור בזה:

לויט פשוטו של מקרא, איז דער מכוון פון „ואתם חנו גו' כל הורג גו'" אַן אזהרה ווען ס'איז נוגע לפועל. ד.ה. פריער אין פרשת חוקת האָט דער אויב בערשטער אָנגעזאָגט משה'ן אַלע דינים בשייכות צו טומאת מת („זאת התורה גו'");¹⁸ ובפרשתנו ווערן זיי געזאָגט בשעת מעשה¹⁹, אַן אזהרה לאנשי החיל, אַז זיי זאָלן אויספאָלגן די דינים (פון פ' חוקת) בפועל.

עפ"ז שטעלט זיך אָבער אַ תמי גדולה אין אונזער פסוק: לערנענדיק די ווערטער „כל הורג נפש" בפשטות איז משמע, אַז יעדער הורג נפש ווערט טמא בטומאת מת, ד.ה. די טומאה איז ניט פאַרבונדן מיט נגיעה במת אָדער מיט געפינען זיך באוהל המת, נאָר די עצם מעשה פון הריגת נפש איז מטמא דעם הורג.

[און אע"פ אַז בלימוד ע"ד ההלכה איז ניטאָ קיין אָרט פאַר אַזאַ קס"ד, און ווי דער רמב"ם²⁰ זאָגט „הרי הוא אומר כל הורג נפש .. וכי תעלה על דעתך שזה ירה חץ והרג .. נטמא שבעת ימים אלא כו'" (כדלקמן סעיף ח) – איז אָבער ע"ד הפשט פאַראַן אַן אָרט צו זאָגן, אַז וויבאלד דורך הריגת נפש שאַפט מען (אבי

דורך „הורג נפש" אָדער דורך „נוגע בחלל". ובפרט כנ"ל אַז דער פסוק זאָגט „כל הורג נפש" – וואָס פירושו (בפשטות) איז – יעדער הורג נפש, און ניט דוקא דער וואָס איז נוגע במת ע"י חיבורין בשעת הריגה.

ג) פשט הלשון אין ספרי ובפרט בפרש"י איז, אַז דברו בהווה, אַז במלחמת מדין איז געווען (אויך) „זרק בו חץ". וכדרך המלחמות – בחרבי (ודכוותי) ובקשתי (ודכוותי).

וע"פ הנ"ל קומט אויס אַז אויף די אנשי המלחמה זורקי החצים גייט ניט דער „ואתם חנו גו'", אע"פ וואָס אויך זיי זיינען בכלל פון „ועתה הרגו גו'!"

ד) שוין גערעדט כמה פעמים, אַז אויך די ווערטער פון דעם „דיבור המתחיל" פון רש"י זיינען מדויק. ובנדוד, וויבאלד רש"י איז מעתיק פון פסוק בלויז די ווערטער „כל הורג נפש" (און די ווערטער „וכל נוגע בחלל" איז ער אפילו ניט מרמז מיט „וגו'", און זיי ווערן ערשט דערמאָנט בסיום הפירוש) איז משמע, אַז דער יסוד פון פירוש רש"י זה, אַז „בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר, ולמדך הכתוב כו'" – איז (ניט פון די ווערטער „וכל נוגע בחלל", נאָר) בלויז פון די ווערטער „כל הורג נפש".

[און דאָס וואָס רש"י איז מסיים „או יכול אפילו זרק בו חץ כו' מקיש הורג לנוגע כו'" – איז אַן ענין נוסף²¹: אפילו נאָכדעם ווי מזוייס אַז „בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר" און אַז „הכלי מטמא אדם .. כאילו נוגע במת

(18) חוקת יט, יד ואילך.

(19) (ע"ד פרש"י לפני זה (בהעלותך ט, ד).

(20) הל' טומאת מת פ"ה ה"ג.

(17) ראה לקמן הערה 29 בנוגע לתיבת „או" שבפרש"י.

בדבר המקבל טומאה" ווערט טמא בטומאת מת, איז עס ווייל די כלי וואָס רירט אָן דעם מת ווערט אָן אבי אבות הטומאה (ווי דער מת עצמו), ובמילא איז עס מטמא דעם אדם הנוגע בו בטומאת מת.

ע"ד ווי דאָס איז ע"ד ההלכה אַז „חרב הרי הוא כחלל" – דער חרב באַקומט דעם זעלבן תוקף הטומאה ווי דער „חלל" עצמו²²; ועד"ז געפינט מען – אויך אין פשוטו של מקרא – ביי טומאת זב, אַז דער משכב (ומושב) הזב „נעשה אב הטומאה (ווי דער זב עצמו) לטמא אדם לטמא בגדים"²³.

– וואָלט מען ע"ד"ז געזאָגט ביי „הורג בדבר המקבל טומאה", אַז די „כלי" ווערט אָן אבי אבות הטומאה.

רש"י וויל אָבער אַזוי ניט אָננעמען, ווייל לפ"ק קומט אויס, אַז דער חידוש פון פסוק „כל הורג נפש" איז בשייכות צו דער כלי וואָס רירט אָן דעם מת (אַז עס באַקומט דעם תוקף פון אבי אבות הטומאה) – איז ניט גלאַטיק; וואו שטייט דער חידוש אין די ווערטער „כל הורג נפש"?

ווען מען וואָלט דאָס אָפגעלערנט פון פסוק „וכל אשר יגע .. בחלל חרב"

אבות הטומאה, ווערט מען דערפאַר אַליין טמא].

פרעגט זיך אָבער: אין פרשת חוקת ווערט אינגאנצן ניט דערמאָנט אַזאָ אופן אין טומאת מת. איז אויב דאָס איז אַ נייער גדר פון טומאה – פאַרוואָס ווערט עס ניט גערעכנט פריער צווישן אַלע אַנדערע דינים („זאת התורה גו") פון טומאת מת?

באָוואָרנט עס רש"י און איז מפרש אַז אין הכי נמי: דאָ איז ניט נתחדש גע- וואָרן אַ נייער סוג טומאה, נאָר דאָס איז איינער פון די סוגי טומאה וועלכע זיינען געזאָגט געוואָרן פריער:

„בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר, ולמדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחבורי המת כאילו נוגע במת עצמו": די טומאה פון „כל הורג נפש" – „הורג בדבר המקבל טומאה" – איז אַ פרט פון טומאת מונג, וואָס שטייט שוין פריער [נאָך מער: מ'האָט שוין פריער גע- לערנט²¹ אַז אפילו נגיעה „בקבר" איז מטמא, און לויט איין פירוש אין רש"י (אויף די ווערטער²¹ „על פני השדה") – אפילו נוגע ב„גולל ודופק"] – נאָר דאָ (בפ' מטות) איז די תורה מגלה ומפרט, אַז יעדע כלי וואָס רירט אָן דעם מת, איז עס „כאילו נוגע במת עצמו" (בשעת עס איז דאָ „חבורי המת").

ה. נאָך אַן ענין וואָס רש"י באַ- וואָרנט מיט דער הוספה (אויף לשון הספרי) – „ולמדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחבורי המת כאילו נוגע במת עצמו":

לולא דער הוספה וואָלט מען גע- קענט לערנען, אַז דאָס וואָס אַ „הורג

(22) אלא שבזה כמה דיעות אם מטמא רק במגע כמת אבל לא במשא ובאהל (רמב"ם הל' טומאת מת שם ה"ט וי"ג); או שמתמא במגע ובמשא אבל לא באהל (רמב"ן חוקת שם, טז); או שמתמאים כמת עצמו במגע ובמשא ובאהל (תוד"ה חרב (נזיר נג, ב) וד"ה כי קאמר (חולין עא, סע"ב ואילך). וכן מחלוקת אם זה רק בכלי מתכות או בכל כלי שטף – ראה רמב"ם וראב"ד הל' טומאת מת שם ה"ג. מל"מ שם ד"ה ודע. מפרשי הספרי חוקת שם. ובכ"מ. ואכ"מ.

(23) פרש"י מצורע טו, ה.

(21) חוקת שם, טז.

און דעריבער זאָגט דער פסוק דעם דין מיטן לשון „כל הורג נפש“ – וואָס איז מדגיש די פעולת האדם און זיין קשר מיטן מת – ווייל אָט דער קשר צווישן דעם הורג נפש מיטן מת, וואָס ער קומט אין באַרירונג מיטן מת (ע"י הכלי), שאַפט די טומאה, „כאילו נוגע במת עצמו“.

ו. ע"פ הנ"ל וועט מען פאַרשטיין דעם המשך אין פירוש רש"י: „או יכול אפילו זרק בו חץ והרגו ת"ל וכל נוגע בחלל מקיש כו" – דלכאורה (אע"פ וואָס עס שטייט כ"ל), מאי קמ"ל?

– דער רא"ם²⁶ לערנט, אַז די סברא פון דער קס"ד אַז „אפילו זרק בו חץ והרגו“ זאָל ווערן טמא, איז – „שמא אינו מטמא את ההורג מפני נגיעתו אלא מפני הריגתו“ – כולל אפילו אין אַן אופן פון „זרק בו חץ“.

אַבער ע"פ הנ"ל איז מובן, אַז אַזאַ סברא (אַז די טומאה קומט מצד ההריגה) האָט מלכתחילה קיין אָרט ניט אין פשוטו של מקרא, ווייל לפ"ז וואָלט עס געמיינט אַז דאָ איז נתחדש געוואָרן אַ נייער אופן אין טומאת מת, כנ"ל ס"ד; און עס איז אויך אַ דוחק צו זאָגן, אַז רש"י מיינט דערמיט נאָר אַ תוספת רא"י (אַז די טומאה קומט ניט מצד דער הריגה) פון דעם היקש הורג לנוגע –

נאָר דער ביאור אין דעם: וויבאַלד אַז די טומאה פון „כל הורג נפש“ איז מצד דעם וואָס „כאילו נוגע במת עצמו“, הייסט עס דאָר, אַז ביי טומאת מת דאָרף

וואָלט ניט געווען אזוי קשה – היות דער פסוק רעדט וועגן נגיעה „בחלל חוב“, האָט אַן אָרט צו זאָגן אַז דערמיט איז די תורה מרמז אַז אפילו ווען די נגיעה איז בחבר (שנגע בחלל) ווערט מען טמא טומאת שבעה;

וויבאַלד אָבער מ'לערנט דאָס אָפּ פון פסוק „כל הורג נפש“ – און אין דעם פסוק ווערט איבערהויפט ניט דערמאָנט וועגן אַ „כלי“ שהרג בו, איז ווי פאַסט צו זאָגן אַז די תורה זאָגט אַ חידוש בשייכות צו כלי, ווען „העיקר חסר“ אינעם לשון „כל הורג נפש“!?

דערפאַר איז רש"י מדייק בלשונו און זאָגט „שהכלי מטמא אדם בחבורי המת כאילו נוגע במת עצמו“: דאָ איז נתחדש געוואָרן ניט אַ דין בשייכות צו דער כלי – אַז די כלי באַקומט דעם תוקף פון אבי אבות הטומאה (ע"ד ווי ביי משכב הזב וואָס דער משכב „נעשה אב הטומאה“) – נאָר דער דין אַז דער אדם איז „כאילו נוגע במת עצמו“²⁴: דורך דעם וואָס ער רירט אַן די כלי בחבורי המת, הייסט עס אַ נגיעה במת עצמו²⁵.

24) עפ"י יומתק לשון רש"י „כאילו נוגע במת עצמו“, דמשמע שהפירוש בזה, שהכלי מטמא אדם בחבורי המת כאילו נוגע אַז במת עצמו, משא"כ הלשון „כאילו נגע במת עצמו“ משמעו, שהמדובר בדין טומאה, שהכלי מטמא אדם באותו האופן כאילו נגע מת.

25) להעיר מגו"א חוקת שם גבי גולל ודופק, דהוי כאילו נגע במת „לא שיהי' טומאה בגוף הגולל ודופק אלא הוי כאילו נגע במת עצמו“. עיי"ש. ולפי דבריו, גם פרט זה דטומאה בחבורין

הוי כאילו נוגע במת עצמו, אינו חידוש ממש בפרשתנו, כ"א – דאמרינן זה גם בכל הכלים (המקבלים טומאה), לא רק דכרים המיוחדים למת ולקברותו.

26) בפרש"י כאן קרוב לסופו.

* אַבל כן הובא לשון רש"י ברמב"ם. וכ"ה בדפוס א' וב' וכת"י רש"י שתח"י. אַבל בדפוסים שלפנינו „נוגע“.

ניט זיין קיין נגיעה כפשוטה, אַז דער גוף האדם רירט אָן דעם מת, נאָר עס איז גענוג וואָס מען קומט אין באַרירונג מיטן מת באמצעות הכלי, וואָס אויך דאָס ווערט פאַררעכנט, כאילו נוגע במת עצמו.²⁷

ובמילא – אפילו זרק בו חץ והרגו: וויבאלד אַז אפילו אין פאַל פון אַנרירן אַ כלי, בחבורי המת באַשטייט די נגיעה במת (ניט אין דעם וואָס דער גוף האדם רירט אָן דעם מת, נאָר) בלויז אין דעם וואָס מען קומט אין אַ קשר מיטן מת (באמצעות הכלי) – האָט אַן אָרט צו זאָגן, אַז אויך ביי „זרק בו חץ והרגו“ איז דער דין אַזוי.²⁷ וואָרום אויך אין דעם פאַל קומט דער אדם אין באַרירונג מיטן מת – דורך זיין „כח“²⁸ וואָס איז דאָ אין דעם חץ.²⁹

27 עפ"י תומתק הגירסא בכמה כת"י רש"י (שתח"י), וכ"ה ברמב"ן כאן – „יכול אפילו זרק בו כו" (ב"י תיבת „או"), כי הקס"ד דאפילו זרק בו חץ והרגו אינה בניגוד למ"ש לפני, אלא בא בהמשך ל, ולמדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחבורי המת כו" יכול אפילו זרק בו חץ כו", דהיא דגם בזה אמרינן שהוא כענין חבורי המת. וראה הערה 29.

28 במכש"כ וק"ו מכי תצא אש ומצאה גו' שלם גו' לפי שלא שמו כו' (משפטים כב, ה ובפרש"י שם) וכאן הרי זרק את החץ.

29 עפ"י נמצא דהקס"ד „או" יכול אפילו זרק בו חץ כו" שולל רק סיום דברי רש"י (שמטמא דוקא, בחבורי המת) ממש, אבל לא התחלת דברי ר"מ, בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר – כי מכיון שהקס"ד היא שיטמא מדין טומאת מגע מובן שזהו דוקא אם ה„נגיעה“ היא ע"י דבר המקבל טומאה [וראה לקמן סעיף ת, שלכן נקט רש"י דוגמא מ„זרק בו חץ“ דוקא, שהוא דבר המקבל טומאה].

אויף דעם זאָגט רש"י „ת"ל וכל נוגע בחלל, מקיש הורג לנוגע, מה נוגע ע"י חבורו אף הורג ע"י חבורו.“ וויבאלד אַז אויך די טומאה פון „הורג“ איז (ניט אַ נייער סוג טומאה מצד ההריגה, נאָר) מצד דעם דין פון טומאת מגע, איז דעריבער מסתבר צו זאָגן, אַז די טומאה פון „כל הורג נפש“ איז אין דעם זעלבן אופן ווי „כל נוגע בחלל“ (וואָס שטייט בהמשך אחד) – „מה נוגע ע"י חבורו אף הורג ע"י חבורו.“

ז. אַ תלמיד ממולח קען אָבער פרעגן: וויבאלד אַז אין ביידע פאַלן, סיי ביי „חבורי המת“ און סיי ביי „זרק בו חץ והרגו“, איז די נגיעה במת (ניט אַ נגיעה כפשוטה, נאָר) בלויז אין אַ „חיבור“ וואָס ווערט געשאַפן דורך אַ צווייטער זאָך – פאַדערט זיך אַ הסברה: סו"ס אין וואָס באַשטייט דער חילוק צווישן די צוויי אופני חיבור וואָס דוקא ביים ערשטן אופן ווערט מען טמא בטומאת מת?

– דייטעט רש"י אַן די הסברה בזה דורכן ברענגען דעם בעל המאמר, ר' מאיר: די גמרא³⁰ זאָגט אַ כלל אַז ר' מאיר איז דאין דיני דגרמי. ד.ה. אע"פ וואָס קיי"ל³¹ אַז גרמא איז פטור, האַלט אָבער ר' מאיר, אַז אויב דער גרם איז באופן של „גרמי“, איז עס פונקט ווי אַ מזיק בידיים און מאיז מחוייב צו צאָלן פאַרן נזק.

די נקודת החילוק צווישן „גרמא“ און „גרמי“ איז³²: „גרמא“ מיינט, אַז דער היזק ווערט נגרם באופן אַז עס איז דאָ אַ

30 ב"ק ק, א.

31 שם ס, א. ב"ב כב, ב. ובכ"מ. וראה בהנסמן בהערה הבאה.

32 ראה בפרטיות אנציקלופד' תלמודית ערך גרמא בנזקין ס"א. וש"נ.

* ובדפוסו רש"י שלפנינו „או יכול אפילו.“ וכ"ה בכמה כת"י רש"י (שתח"י). בדפוס ראשון „או אפילו“, ובדפוס שני „או אינו אלא אפילו“.

* ראה שוה"ג להערה 27.

ברענגט ניט) קיין היקש אויף דעם), ד.ה. דאָס איז אַ מילתא דתמי" וואָס האָט מלכתחילה קיין אָרט ניט בסברא (כנ"ל סעיף ד) – ניט ווי אין רש"י (וספרי): „יכול אפילו³⁵ זרק בו ת"ל וכל נוגע בחלל מקיש כו", ד.ה. עס איז דאָ אַ יכולת און אַ קס"ד אַז „זרק בו חץ" זאָל טמא ווערן בטומאת מת, און מען דאַרף אַנקומען צום היקש פון „הורג לנוגע" כדי צו שולל זיין די סברא.

ב) דער רמב"ם איז מוסיף אַ דוגמא – „או זרק אבן והרג³⁶."

ג) אין רש"י (וספרי) שטייט „זרק בו חץ³⁷ והרגו" – אָבער אין רמב"ם איז דער לשון „ירה חץ והרג או זרק אבן והרג", עס ווערט ניט דערמאָנט דער נהרג.

וע"פ הנ"ל יש לומר אַז די שינויים הנ"ל זיינען הא בהא תליא:

די קס"ד אין פירש"י אַז „זרק בו חץ והרגו" איז טמא בטומאת מת, איז ווייל דאָס האָט אַ גדר פון טומאת מגע (כאילו נוגע במת עצמו), מצד דעם „חיבור" צווישן דעם כח האדם מיטן מת, כנ"ל בארוכה. און דערפאַר:

א) דער דיוק דאָ איז „זרק בו חץ והרגו" – וואָס איז מדגיש די שייכות צווישן דעם הורג נפש מיטן מת.

ב) די דוגמא איז דוקא פון „זרק בו חץ" (ניט – „אבן"), וואָס איז אַ דבר

ריחוק, במקום אָדער בזמן, צווישן פעולת המזיק און דעם היזק בפועל; משא"כ „גרמי" מיינט, ווען דער היזק ווערט אויפגעטאָן בקירוב (מקום וזמן) צו פעולת האדם.

ועד"ז בעניננו: אע"פ אַז אין ביידע פאַלן, סיי ביי „חבורי המת" און סיי ביי „זרק בו והרגו", איז דאָ מערניט ווי אַן ענין פון חיבור ושייכות מיטן מת ע"י דבר אחר, אעפ"כ איז דאָ צווישן זיי אַ חילוק עיקרי: ביי „חבורי המת" שאַפט די נגיעה בכלי אַ „קירוב" (חיבור) מיטן מת, און דערפאַר איז עס „כאילו נוגע במת עצמו" (ע"ד ווי ביי „גרמי", כנ"ל, אַז עס ווערט פאַררעכנט ווי אַ מזיק בידיים); משא"כ אין פאַל פון „זרק בו חץ", וואו דער כח קומט אין באַרירונג מיטן מת בהפסק מקום כו³⁸, איז עס ניט „כאילו נוגע במת עצמו".

ח. און דאָ זעט מען – בענינים מופלאים ע"ד ההלכה – דעם חילוק צווישן (לשון) רש"י (ולשון) הרמב"ם בנדון זה:

דער ענין שבסיום פירוש רש"י – „יכול אפילו זרק בו חץ כו" – ברענגט זיך אין רמב"ם³⁴, אָבער מיט דריי שינויי-ים (עיקריים), וז"ל: הרי הוא אומר כל הורג נפש וכל נוגע בחלל וכי תעלה על דעתך שזה ירה חץ והרג או זרק אבן והרג נטמא שבעת ימים, אלא כו".

א) אַ שינוי הכי תמוה: דער רמב"ם זאָגט „וכי תעלה על דעתך" (ובמילא דאַרף מען ניט האָבן כלל (און ער

35) בספרי „או אפילו" ככדפוס ראשון הנ"ל (שוה"ג להערה 27).

36) במל"מ שם ד"ה ומ"ש מנין „וכמו שדרשו בספרי וכי תעלה על דעתך כו" (כלשון הרמב"ם). וכדפוטי וכת"י הספרי שנשמנו בספרי הנ"ל (הערה 8) ליתא גירסא זו. וראה לעיל הערה 7.

37) בספרי „זרק בו החץ".

33) ושאיני באש (ראה לעיל הערה 28) שהתוצאה והעונש בחוץ ממנו (ממונו), משא"כ תומאה ה"ז בו.

34) הל' טומאת מת שם ה"ג. ובכס"מ שם: בספרי פרשת חוקת.

דתך כו" – דער רמב"ם איז שולל הסברא מעיקרא אַז די עצם הריגה איז גורם טומאה. און דערפאַר זאָגט ער:

(א) „וכי תעלה על דעתך” – ווייל דאָס איז (ע"ד ההלכה) אַ סברא שאין לה מקום מלכתחילה.

(ב) „ירה חץ והרג” (ניט – . . . בו . . . והרגו”) – ווייל דאָ איז ניט נוגע די שייכות ופעולה אין דעם נהרג, נאָר די עצם מעשה ההריגה.

(ג) ער איז מוסיף די דוגמא פון „זרק אבן” וואָס איז ניט קיין דבר המקבל טומאה – להדגיש אַז ער קומט שולל זיין די סברא אַז די טומאה קומט מצד עצם מעשה ההריגה, וואָס אין דעם איז קיין נפק"מ ניט צי דאָס איז דורך אַ דבר המקבל טומאה אָדער ניט.

ט. פון יינה של תורה שבפירוש רש"י:

אַזוי ווי דאָס איז אין צד ההיפך דטוב, בנוגע לטומאה, אַז „הכלי מטמא אדם בחבורי המת כאילו נוגע במת עצמו”, עד"ז איז דאָס אין צד הטוב, בנוגע לטהרה וקדושה, אַז דורך דביקות בתלמידי חכמים, מעלה עליו הכתוב כאילו נדבק בשכינה ממש"40.

ואדרבא וויבאַלד אַז „מדה טובה מרובה ממדת פורענות”41, איז מובן, אַז אע"פ אַז בנוגע לטומאה, איז אַ „גרמא”, אַ „ווייטער” קשר ושייכות צום ענין החטא וטומאה פועל'ט ניט אויף דעם אדם אַז עס זאָל צו אים נדבק ווערן

המקבל טומאה. וואָרום וויבאַלד דער קס"ד איז אַז מען ווערט טמא בטומאת מגע איז מובן אַז דאָס איז שייך דוקא אויב „הורג בדבר המקבל טומאה” (אַז דער מגע איז באמצעות אַ דבר המקבל טומאה).

(ג) עס איז טאַקע דאָ אַן אַרט פאַר דער קס"ד – „יכול אפילו כו" – און כדי דאָס צו שולל זיין דאַרף מען אָנקור מען צו אַ היקש.

משא"כ דער רמב"ם, וואָס האַלט ניט אַז טומאה בחבורין איז מן התורה38 – און דעם דין פון „כל הורג נפש” ברענגט ער אין דער הלכה פון „החרב כמת”39, אַז „הוא הדין לשאר כלים בין כלי מתכות כו" אַז „הרי הן לנוגע בהן כנוגע במת עצמו מה המת מטמא כו' אף כלים שנטמאו במת הם והכלים או האדם שיגע בהן טמאין טומאת שבעה” –

ברענגט ניט אפילו אַ קס"ד אַ (יכולת) – יכול אַז „זרק בו חץ והרגו” איז טמא מצד דעם „חיבור” צווישן דעם הורג מיטן נהרג; נאָר ער זאָגט „וכי תעלה על

38) שכתב שם בהלכה ב, אבל מדברי סופרים הנוגע במת ונגע באדם אחר ועדיין הוא מחובר במת שניהם טמאים טומאת שבעה וכאילו נגע זה השני במת עצמו". וראה כס"מ ומל"מ שם בארוכה.

ולהעיר מלשון הרמב"ם שם ה"ה „או הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת פטור כמו שביארנו בהלכות ביאת מקדש כו", אבל בהל' ביאת מקדש פ"ג הט"ו כתב „או שנגע באדם שנגע בכלים הנוגעים במת כו", ועד"ז בהל' נזירות פ"ז ה"ח „או בכלים הנוגעים במת כו" (וראה כס"מ ולח"מ שם). ואכ"מ.

39) כ"ה לשון הרמב"ם בהל' טומאת מת שם ה"ג, ולא כלשון הש"ס (הנ"ל הערה 10) „חבר הרי הוא כחלל". ולמד זה „שנאמר בחלל חרב או במת". משא"כ בפיה"מ אהלות פ"א מ"ב. וראה ספרי דבי רב לספרי חוקת שם.

(40) תניא ספ"ב, ע"פ כתובות ק"א, ב. ספרי עקב יא, כב. רמב"ם הל' דעות פ"ו ה"ב. סהמ"צ מ"ע ו'.

(41) סוטה יא, א.

מנכסיו⁴⁵ טוט דאָס אויף אַז „כאילו מדבק בשכינה (ממש)“,

און עס ווערט „ואתם הדבקים בה“ א צייטס כולכם היום⁴⁶.”

(משיחת ש"פ מסו"מ תשמ"ב)

(45) וברמב"ם שם „לפיכך צריך אדם להשתדל שישא בת תלמיד חכם וישא בתו לת"ח ולאכול ולשתות עם תלמידי חכמים ולעשות פרקמטיא לת"ח ולהתחבר להן בכל מיני חבור כו". וראה לשונו בשהמ"צ שם.

(46) ואתחנן ד, ד – הובא בכתובות ובסנהדרין שם.

„טומאה“ (נאָר ווען עס איז אין אַן אופן פון „חבורין“ דוקא),

איז אָבער אין צד הקדושה אַנדערש⁴²: כדי צו ווערן „נדבק בשכינה ממש“⁴³ איז גענוג ווען מ'איז דבוק צו תלמידי חכמים מיט אַ שייכות איזו שתהי', ווי די גמרא⁴⁴ זאָגט „כל המשיא בתו לת"ח והעושה פרקמטיא לת"ח, והמהנה ת"ח

(42) ראה סנהדרין סד, א ועיון יעקב (לע"י) שם.

(43) כ"ה בתניא שם. ובכתובות: מדבק בשכינה (וליתא תיבת „ממש“).

(44) כתובות שם.

